

Usporedna analiza generacijske promjene izraženosti razina prostorne samoidentifikacije Hrvata u domovini i iseljeništvu

---

Švedić, Matej

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:868028>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-21**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Matej Švedić

**Usporedna analiza generacijske promjene izraženosti razina prostorne
samoidentifikacije Hrvata u domovini i iseljeništvu**

Prvostupnički rad

Mentor: prof. dr. sc. Borna Fuerst-Bjeliš

Ocjena: _____

Potpis: _____

Zagreb, 2021.

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Prvostupnički rad

**Usporedna analiza generacijske promjene izraženosti razina prostorne
samoidentifikacije Hrvata u domovini i iseljeništvu**

Matej Švedić

Izvadak: Cilj je rada usporedna analiza okolnosti što dovode do prostornih i generacijskih promjena u izraženosti prostornoga identiteta kod stanovništva na uzorku državljana Hrvatske u domovini i iseljeništvu u tri generacijske linije. Analizirala se korelacija između izraženosti razina prostorne samoidentifikacije (lokalna, regionalna, nacionalna, supranacionalna), različitih generacijskih linija te pretežitog mjesta boravka ispitanika. Analiza se temelji na podacima prikupljenim putem *online* anketnoga istraživanja na uzorku stanovništva na području Republike Hrvatske i u iseljeništvu, ponajviše na području SAD-a i Australije. Hipoteze istraživanja su: 1) Nacionalna (hrvatska) razina samoidentifikacije, u skupini ispitanika u iseljeništvu, slabi od starijih prema mlađim generacijama; 2) Supranacionalni identitet također, u istoj skupini ispitanika, slabi od starijih prema mlađim generacijama; 3) Stariji ispitanici očituju veću izraženost nižih razina samoidentifikacije (lokalne, regionalne) od mlađih ispitanika; 4) Ispitanici u iseljeništvu, točnije zemljama s izraženom multikulturalnošću (SAD, Australija), očituju veću izraženost supranacionalne razine samoidentifikacije od ispitanika koji žive u Republici Hrvatskoj.

19 stranica, 5 grafičkih priloga, 7 tablica, 10 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: prostorna samoidentifikacija, generacijske promjene,
domovina/iseljeništvu

Voditelj: prof. dr. sc. Borna Fuerst-Bjeliš

Tema prihvaćena: 11. 2. 2021.

Datum obrane: 23. 9. 2021.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Undergraduate Thesis

Comparative analysis of the generational change in the expression of the levels of spatial self-identification of Croats at home and abroad

Matej Švedić

Abstract: The thesis' goal is a comparative analysis of circumstances that lead to spatial and generational changes in the expression of spatial self-identification in the populace investigated on a pattern of Croats at home and abroad through three generational lines. The analysis explored the correlation in the expression of levels of spatial self-identification (local, regional, national, supranational), different generational lines and the dominant place of residence. The foundation for the analysis are the results of an online questionnaire in which residents of the Republic of Croatia and abroad, mostly the USA and Australia, partaked. The hypotheses are as follows: 1) The national (Croatian) level of self-identification, in the group of respondents abroad, decreases from older to younger generations. 2) The supranational level of self-identification decreases too from older to younger generations. 3) Older respondents display a higher expression of lower levels of self-identification (local, regional) compared to younger generations. 4) The respondents living abroad, particularly those in countries with widespread multiculturalism (the USA, Australia) display a higher expression of the supranational level of self-identification compared to respondents living in the Republic of Croatia.

19 pages, 5 figures, 7 tables, 10 references; original in Croatian

Keywords: spatial self-identification, generational change, home/abroad

Supervisor: Borna Fuerst-Bjeliš, PhD, Full Professor

Undergraduate Thesis title accepted: 11/02/2021

Undergraduate Thesis defense: 23/09/2021

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia

SADRŽAJ

1. UVOD I PRISTUPI ISTRAŽIVANJU	1
2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	3
3. OPĆA OBILJEŽJA UZORKA	4
3.1. OPĆA OBILJEŽJA PRVE GENERACIJSKE LINIJE (1923-1955)	7
3.2. OPĆA OBILJEŽJA DRUGE GENERACIJSKE LINIJE (1956-1978)	8
3.3. OPĆA OBILJEŽJA TREĆE GENERACIJSKE LINIJE (1980-1999)	9
4. NACIONALNA RAZINA SAMOIDENTIFIKACIJE ISPITANIKA U ISELJENIŠTVU	11
5. PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA S OSVRTOM NA REZULTATE VLASTITOG ISTRAŽIVANJA	13
6. ZAKLJUČAK	16
POPIS LITERATURE	18
POPIS IZVORA	19
PRILOZI	IV
POPIS GRAFIČKIH PRILOGA I TABLICA	IV
<i>ONLINE</i> ANKETNO ISTRAŽIVANJE, KOLOVOZ 2021.	IV

1. UVOD I PRISTUPI ISTRAŽIVANJU

Vukosav i Fuerst-Bjeliš (2015) prema (Agnew, 2012) navode kako se zadnjih nekoliko desetaka godina regija ističe kao ključni pojam u geografiji, primarno svojim višestrukim značenjem, što je potaknulo razvoj brojnih novih kako aspekata tako i pristupa, a pri čemu se posebno razrađuju koncepti interdisciplinarne problematike. Utemeljenost na neformalnome poimanju prostora izrazito je važna komponenta tih koncepata, a u sklopu kojega glavni objekt istraživanja predstavlja percepcija, odnosno subjektivne impresije populacije ili pojedinca što ih se povezuje uz određenu regiju, odnosno mjesto. Valja i napomenuti daljnji utjecaj tih koncepata što su doveli do jačanja interesa za proučavanjem prostornih koncepata što je dodatno obogatilo geografiju kao znanost.

Dalje tvrde kako je velika uloga subjektivnoga poimanja prostora bila prepoznata u različitim geografskim granama te je tako među ostalim razvijen tzv. model Identerra čiji su temelji s jedne strane vezanost ljudi uz određeno mjesto u subjektivno-afektivnome kontekstu, odnosno topofilija kako ju je prema Vukosav i Fuerst-Bjeliš (2015) definirao Tuan (1990), a s druge strane ambicija ka poboljšanju kvalitete života putem afirmacije prostornoga identiteta, odnosno terafilija kako ju prema Vukosav i Fuerst-Bjeliš (2015) pobliže označuju Roca i dr. (2011) dok kao glavni cilj implementacije ovoga modela Vukosav i Fuerst-Bjeliš prema Oliveira i dr. (2010) naglašavaju utvrđivanje elemenata što pokazuju stratešku relevantnost u sklopu lokalnoga, a i regionalnoga razvoja primjerice osjećaj teritorijalne pripadnosti. Vukosav i Fuerst-Bjeliš zatim prema Mark i dr. (1999) navode kako su ovaj i slični kognitivni modeli koncepcije geografskoga prostora doveli do znatno boljšeg uvida u suptilnije faktore u sklopu odnosa pojedinca i prostora, no također i do unaprjeđenja u općenitome razumijevanju prostornih odnosa što ima osobito jake implikacije u suvremenom digitaliziranom razdoblju.

U ovakvom neformalnom prostornom poimanju Vukosav i Fuerst-Bjeliš (2015) naglašavaju veliku ulogu koju imaju predodžbe o prostoru što su naslijeđene, odnosno naučene – takve kolektivne predodžbe što su rezultat kulturno-društvenih obilježja nekoga kraja dio su u izgradnji kako „regionalne svijesti“ tako i kolektivnog prostornoga identiteta. Uloga je prostora pri ovome procesu ambivalentna; s jedne strane predstavlja faktor pri kreiranju identiteta dok s druge strane predstavlja i medij u očitovanju identiteta putem simbola. Među ostalim, uslijed ovakve predodžbe uloge prostora pri analizi historijskogeografskih procesa kao jedna se od temeljnih raspravljačkih tema iskristalizirao doživljaj prostora s jedne strane te poistovjećivanje pojedinca i populacije s određenim prostorom. Nadalje prema Paasi (1996); Paasi i Häkli (2003) navode shvaćanje prema kojemu svaki identitet očituje prostornu komponentu, a zato jer je bilo

koje, individualno ili kolektivno, djelovanje nužno u sklopu određenoga prostornoga konteksta, drugim riječima sve se događa „negdje“. Napominju i kako se pritom radi o razumijevanju prostornih identiteta u sklopu kojega termini mjesto, regija i sl. nisu jednoznačno definirani niti strogo razgraničeni, već su uklopljeni u širi kontekst individualnoga i općega. U skladu s tim, prostorna jedinstvenost kao jedna od bitnih odrednica regionalnog identiteta proizlazi prije svega iz specifičnosti koja je posljedica upravo kombinacije različitih utjecaja. Naposljetku prema Rogić (1963); Massey (1995) navode kako takvo shvaćanje dovodi do toga da je prostorna jedinstvenost jedna od bitnih odrednica regionalnoga identiteta, a proizlazi iz njegove specifičnosti kao rezultata kombiniranja različitih utjecaja dok prema Paasi i Zimmerbauer (2011) navode kako se regionalni identiteti primarno konstruiraju u historijskome kontekstu te se zatim eksploatiraju u sklopu različitih institucionalnih okvira, primjerice regionalnom planiranju.

Kako navode Cifrić i Nikodem (2007) procesom identifikacije podrazumijevamo, najjednostavnije rečeno, proces kojim određujemo stupanj istosti, odnosno različitosti, a ističu i njegov društveni karakter što čini svaki identitet s jedne strane društvenim, a s druge strane relacijskim. Zatim navode kako je pitanje identiteta izuzetno važno i u sklopu pitanja moderniteta uslijed činjenice da do modernizacije društva dolazi destabilizacijom i delegitimizacijom tradicionalnih struktura u sklopu društva. Procesom modernizacije tako dolazi do razaranja osjećaja kontinuiteta što se temelji, među ostalim na precima, zavičaju i zajednici, a što je bitna stavka tradicionalnih društava. U sklopu postmodernoga društva dolazi do delegitimizacije faktora različitosti, poput roda, religije, društvenoga položaja kako navode Cifrić i Nikodem prema Bendle (2002). Dalje navode kako je prema Nikodem (2004a) došlo do modernističkoga prelaska konačnih ciljeva u sklopu ljudskoga djelovanja iz sfere transcendentnoga u sferu imanentnoga, odnosno dolazi do sekularizacije ideje napretka, prema Touraine (1995) ističu kako koncept društva biva istisnut iz istraživanja konceptom društvenih promjena dok prema Kalanj (2005) navode kako dolazi do stalnoga sučeljavanja subjektivnoga i objektivnoga, paradigme stroja te razumijevanja društvenih odnosa kao stalne cirkulacije kapitala. Naposljetku, prema Luckmann (2006) navode kako je uslijed procesa modernizacije po prvi put u ljudskoj povijesti pitanje identiteta primarno pitanje određene individue, a ne šire društvene zajednice, no Cifrić i Nikodem (2007) dalje navode kako je uslijed globalizacijskih procesa došlo do homogenizacije kulture što dovodi do problema kolektivnih identiteta.

U nastavku rada autor će pobliže opisati metodologiju pri analizi generacijske promjene izraženosti prostornoga identiteta, a pri čemu će se posebno osvrnuti na odabrana obilježja svojega uzorka, zatim će prikazati najvažnije rezultate u sklopu korelacije promatranih obilježja

ispitanika, prvenstveno različite generacijske linije te izražavanje prostornoga identiteta, a naposljetku će ukratko sumirati najvažnije zaključke, a koji će se temeljiti na sljedećim hipotezama: 1) Nacionalna (hrvatska) razina samoidentifikacije, u skupini ispitanika u iseljeništvu, slabi od starijih prema mlađim generacijama; 2) Supranacionalni identitet također, u istoj skupini ispitanika, slabi od starijih prema mlađim generacijama; 3) Stariji ispitanici očituju veću izraženost nižih razina samoidentifikacije (lokalne, regionalne) od mlađih ispitanika; 4) Ispitanici u iseljeništvu, točnije zemljama s izraženom multikulturalnošću (SAD, Australija), očituju veću izraženost supranacionalne razine samoidentifikacije od ispitanika koji žive u Republici Hrvatskoj.

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Cilj je rada provesti analizu generacijske promjene izraženosti prostornoga identiteta Hrvata u domovini i u iseljeništvu, a pri čemu se nastoji utvrditi korelacija između različitih generacijskih linija, spola, razine obrazovanja i pretežnoga mjesta boravka te izražavanja prostornoga identiteta. Kao instrument kojim je provedena ova analiza autor koristi *online* anketu što je sadržavala šest pitanja – godinu rođenja ispitanika (N=103), njihov spol, najvišu razinu postignutoga obrazovanja (u sklopu koje su moguće opcije bile: bez osnovne škole, srednja škola, viša škola, fakultet), državu u kojoj su proveli najveći dio svoga života. Sljedeće je pitanje od ispitanika tražilo da brojevima od 1 (najvažniji identitet) do 4 (najmanje važan identitet) iskažu važnost u sklopu vlastitoga izražavanja četiriju razina prostornoga identiteta – lokalna, regionalna, nacionalna, supranacionalna. Posljednje, šesto, pitanje odnosilo se na ispitanike što su najveći dio života proveli izvan Republike Hrvatske, a od njih se tražilo da pobliže označe nacionalnu razinu samoidentifikacije - drugim riječima, ispitanici su se izjašnjavali je li se u kontekstu nacionalne razine samoidentifikacije primarno smatraju Hrvat(icom), državljan(k)om države u koju su uselili i žive ili se podjednako identificiraju i kao Hrvat(ica) i kao državljan(ka) države u koju su uselili i žive.

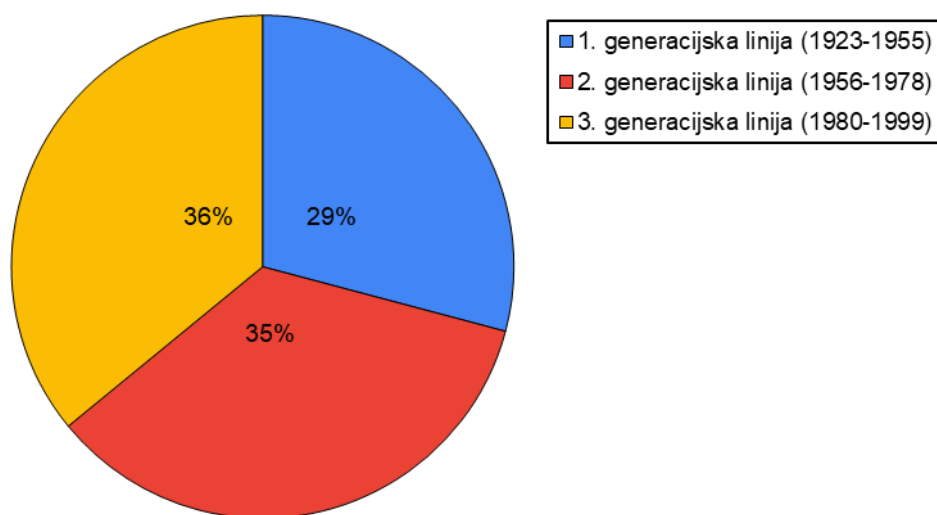
Anketno je istraživanje provedeno u kolovozu 2021., na uzorku od 103 ispitanika, a pri čemu autor ispituje članove svoje obitelji/rodbine te poznanike u domovini i iseljeništvu (SAD, Australija, Nizozemska) u sklopu triju različitih generacijskih linija – ispitanici rođeni zaključno s 1955. (bake/djedovi; 29%), ispitanici rođeni u periodu 1956.-1978. (roditelji; 35%), ispitanici rođeni 1980. nadalje (djeca; 36%). Nadalje, udio je muških osoba 51%, a ženskih osoba preostalih 49% dok je u sklopu stupnja školske spreme 6% ispitanika s nezavršenom osnovnom školom, 2% s osnovnom školom, 54% ispitanika sa srednjom školom kao trenutno

najvišim stupnjem obrazovanja, zatim 12% ispitanika ima završenu višu školu dok 26% ispitanika ima završen fakultet. Što se tiče pretežnoga mjesta stanovanja ispitanika, 50% ispitanika najveći je dio života proveo u Republici Hrvatskoj, a preostali u iseljeništvu - od toga 24% u Australiji, 25% u SAD-u te 1% u Nizozemskoj.

U nastavku će rada autor analizirati korelaciju između gore navedenih kategorija, prvenstveno različite generacijske linije, te stupnja važnosti četiriju promatranih razina prostornoga identiteta.

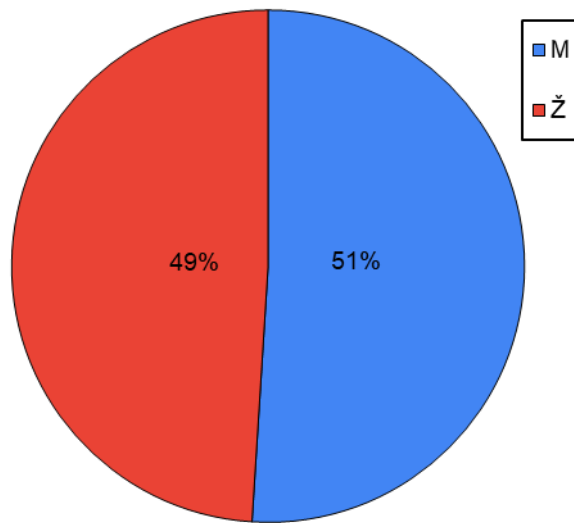
3. OPĆA OBILJEŽJA UZORKA

U sklopu je anketnoga istraživanja uzorak segmentiran s obzirom na godinu rođenja (sl. 1), spol (sl. 2), najviši stupanj školske spreme (sl. 3), mjesto gdje su boravili najveći dio života (sl. 4.) te je posebno izdvojen kontekst nacionalne razine samoidentifikacije ispitanika u iseljeništvu (sl. 5). Što se tiče izraženosti prostornoga identiteta, autor će nastojati usporediti dobivene rezultate s drugim kategorijama, no prvenstveno se pritom obazirati na odnos s različitim generacijskim linijama.

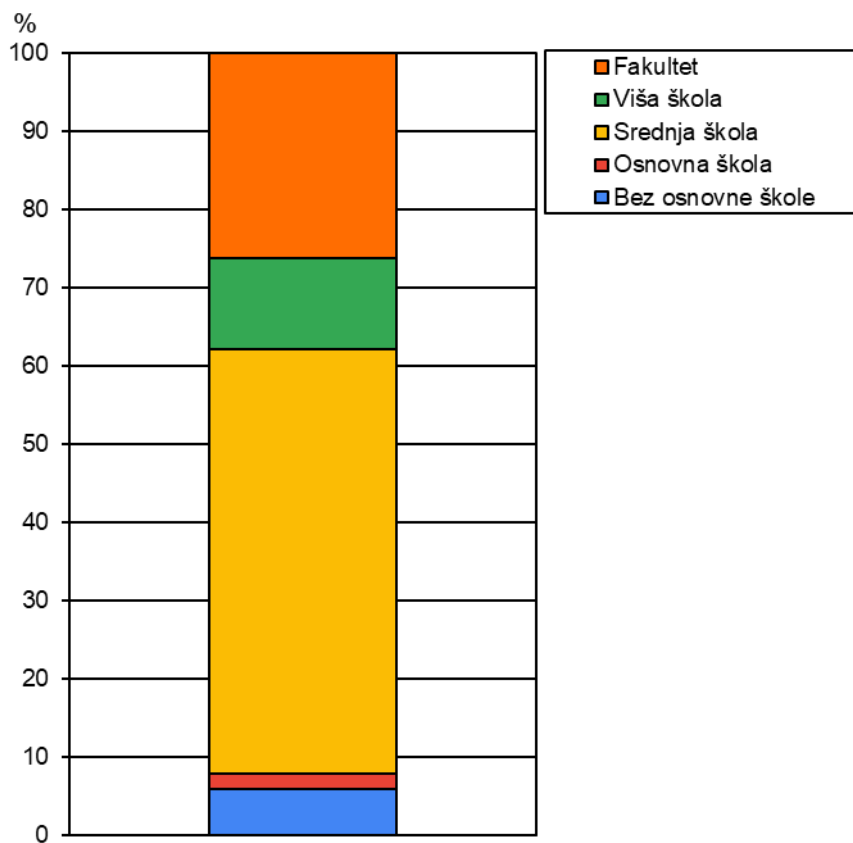
Sl. 1. Udio ispitanika u postotcima prema različitim generacijskim linijama

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

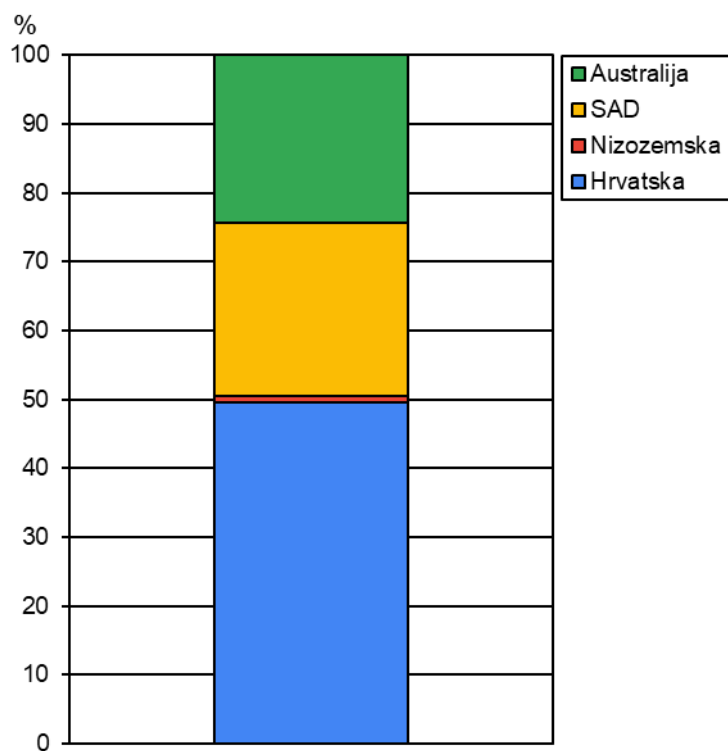
Sl. 2. Udio ispitanika u postotcima prema spolu

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

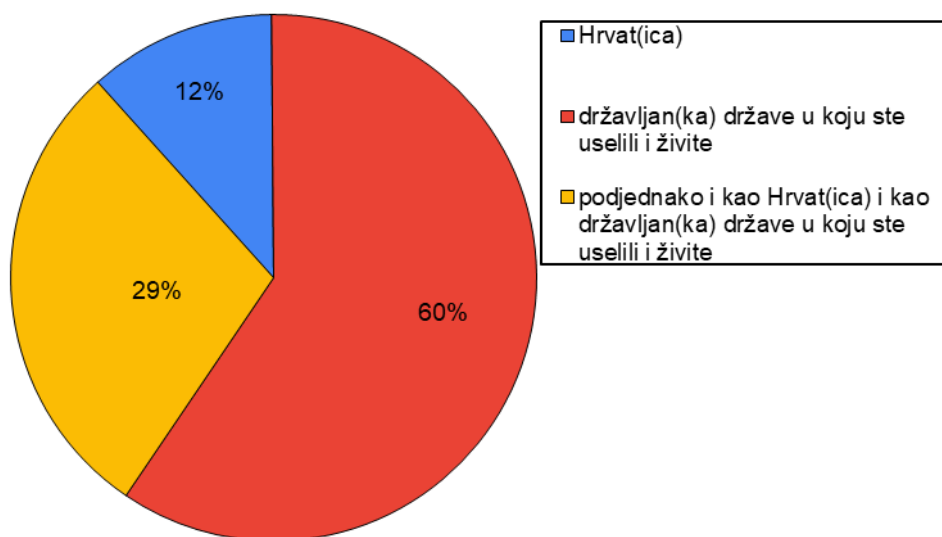
Sl. 3. Udio ispitanika u postotcima prema razini postignutoga obrazovanja

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Sl. 4. Udio ispitanika u postotcima prema pretežitom mjestu boravka

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Sl. 5. Udio ispitanika u iseljeništvu prema nacionalnoj razini samoidentifikacije

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

3.1. OPĆA OBILJEŽJA PRVE GENERACIJSKE LINIJE (1923-1955)

Tab. 1. Opća obilježja prve generacijske linije ispitanika

Godina rođenja?	Razina obrazovanja?	Pretežito mjesto stanovanja?	1	2	3	4
1923.	Bez osnovne škole	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Lokalna	Supranacionalna
1926.	Bez osnovne škole	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Lokalna	Supranacionalna
1932.	Bez osnovne škole	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Lokalna	Supranacionalna
1932.	Bez osnovne škole	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Lokalna	Supranacionalna
1936.	Osnovna škola	Australija	Nacionalna	Regionalna	Lokalna	Supranacionalna
1936.	Osnovna škola	Australija	Nacionalna	Regionalna	Lokalna	Supranacionalna
1936.	Bez osnovne škole	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Lokalna	Supranacionalna
1937.	Fakultet	Australija	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1938.	Bez osnovne škole	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Lokalna	Supranacionalna
1938.	Fakultet	SAD	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1939.	Srednja škola	SAD	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1940.	Srednja škola	SAD	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1941.	Srednja škola	Australija	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1942.	Srednja škola	SAD	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1946.	Srednja škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1948.	Fakultet	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1948.	Srednja škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1950.	Viša škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1950.	Srednja škola	SAD	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1952.	Srednja škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1952.	Fakultet	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1952.	Srednja škola	SAD	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1953.	Srednja škola	Australija	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1953.	Srednja škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1953.	Viša škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1954.	Viša škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1954.	Fakultet	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1955.	Viša škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1955.	Srednja škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1955.	Srednja škola	Nizozemska	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Prva generacijska linija (1923-1955) čini udio od 29% u sklopu ukupnoga broja ispitanika, a radi se o šarolikoj skupini (tab. 1) gdje je svim ispitanicima zajedničko obilježje osobito velika važnost nacionalne razine samoidentifikacije, kako u domovini tako i u iseljeništvu, što se može objasniti nacionalnim ponosom u sklopu kako hrvatske tako i razine samoidentifikacije države u koju su se određeni ispitanici uselili i žive, o čemu će biti više riječi u kasnijem dijelu rada.

Može se primjetiti kako su najstariji pripadnici ove generacijske linije čak i bez osnovnoškolske obrazovne spreme ili samo sa završenom osnovnom školom te im je supranacionalna razina samoidentifikacije prostornoga identiteta najmanje važna. S druge strane, može se vidjeti kako je jedan od starijih ispitanika iz ove grupe sa završenim fakultetom

te smatra supranacionalnu razinu važnijom od lokalne - drugim riječima, (znatno) viši stupanj obrazovanja doveo je do jačanja globalne svijesti te se tako očitovala anomalija.

Očituje se i kako u ovoj grupi samo u iseljeništvu ispitanici izražavaju supranacionalnu razinu kao drugu najvažniju, radi se o ispitanicima iz SAD-a i iz Nizozemske, zemalja poznatih po svojoj multikulturalnosti u kojoj dolazi do stapanja različitih kulturno-nacionalnih obilježja pa se jača globalna i smanjuje nacionalna svijest.

Ipak, za većinu ispitanika redoslijed je izraženosti razina prostornoga identiteta nacionalna-regionalna-supranacionalna-lokalna što uglavnom ukazuje na jak nacionalno-regionalan ponos, osrednju globalnu svijest te minornu lokalnu privrženost.

3.2. OPĆA OBILJEŽJA DRUGE GENERACIJSKE LINIJE (1956-1978)

U sklopu druge generacijske linije (tab. 2) ponovno dominira nacionalna razina samoidentifikacije prostornoga identiteta, apostrofirajući jak nacionalan ponos što se proteže i u prvoj generacijskoj liniji. S druge strane, ne primjećuje se dominantan redoslijed izraženosti različitih razina, već je on ambivalentan - tako se, prilično pravilno, izmjenjuju regionalna i supranacionalna razina na drugome mjestu, a što se umnogome poklapa ovisno je li ispitanik proveo najveći dio života u Hrvatskoj, odnosno iseljeništvu. Kao i u prijašnjoj grupi, to se može objasniti izraženom multikulturalnošću zemalja u koje su se ispitanici uselili i žive.

Također, iako se ne očituje kauzalnost između izraženosti razina prostornoga identiteta i razine obrazovanja, postoji pozitivna korelacija između višega stupnja naobrazbe i jače izraženosti supranacionalne razine.

Tab. 2. Opća obilježja druge generacijske linije

Godina rođenja?	Razina obrazovanja?	Pretežito mjesto stanovanja?	1	2	3	4
1956.	Fakultet	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1956.	Fakultet	Australija	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1957.	Viša škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1958.	Srednja škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1959.	Srednja škola	Australija	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1960.	Viša škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1962.	Srednja škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1962.	Srednja škola	Australija	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1963.	Srednja škola	Australija	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1964.	Viša škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1964.	Fakultet	Australija	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1965.	Viša škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1965.	Srednja škola	SAD	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1966.	Srednja škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1966.	Srednja škola	SAD	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1966.	Fakultet	Australija	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1968.	Fakultet	Australija	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1970.	Viša škola	SAD	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1971.	Srednja škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1971.	Srednja škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1971.	Srednja škola	Australija	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1972.	Srednja škola	SAD	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1972.	Viša škola	SAD	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1972.	Srednja škola	SAD	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1973.	Srednja škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1974.	Srednja škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1974.	Srednja škola	SAD	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1974.	Fakultet	SAD	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1974.	Srednja škola	Australija	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1975.	Fakultet	SAD	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1976.	Srednja škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1976.	Fakultet	SAD	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1977.	Viša škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1977.	Viša škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1978.	Srednja škola	SAD	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1978.	Srednja škola	Australija	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

3.3. OPĆA OBILJEŽJA TREĆE GENERACIJSKE LINIJE (1980-1999)

Treća je generacijska linija (tab. 3) vrlo slična drugoj po pitanju izraženosti prostornoga identiteta, tako se nacionalna razina ističe kao najvažniji identitet, a lokalna razina kao najmanje

važan. S druge strane, ovisno je li ispitanik proveo najveći dio života u Hrvatskoj ili iseljeništvu, drugi je najvažniji identitet regionalna, odnosno supranacionalna razina.

No, za razliku od prethodne, druge, generacijske linije razina postignutoga obrazovanja ne pokazuje nikakvu korelaciju s izraženošću prostornoga identiteta pa se može izvući zaključak kako je za ispitanike ove grupe u sklopu samoidentifikacije važnija generacijska pripadnost od stupnja naobrazbe.

Tab. 3. Opća obilježja treće generacijske linije

Godina rođenja?	Razina obrazovanja?	Pretežito mjesto stanovanja?	1	2	3	4
1980.	Srednja škola	SAD	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1980.	Srednja škola	Australija	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1981.	Srednja škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1981.	Fakultet	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1981.	Fakultet	Australija	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1982.	Srednja škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1982.	Srednja škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1982.	Fakultet	SAD	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1982.	Fakultet	SAD	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1982.	Srednja škola	Australija	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1983.	Srednja škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1984.	Fakultet	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1985.	Srednja škola	SAD	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1985.	Fakultet	Australija	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1986.	Fakultet	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1986.	Srednja škola	SAD	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1987.	Srednja škola	Australija	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1987.	Fakultet	Australija	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1988.	Fakultet	Australija	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1990.	Srednja škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1990.	Srednja škola	SAD	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1990.	Fakultet	Australija	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1991.	Srednja škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1992.	Fakultet	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1992.	Srednja škola	SAD	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1992.	Fakultet	Australija	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1993.	Fakultet	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1994.	Srednja škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1994.	Fakultet	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1994.	Srednja škola	Australija	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1995.	Srednja škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1995.	Srednja škola	SAD	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1996.	Srednja škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1996.	Srednja škola	SAD	Nacionalna	Supranacionalna	Regionalna	Lokalna
1997.	Srednja škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1998.	Srednja škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna
1999.	Srednja škola	Hrvatska	Nacionalna	Regionalna	Supranacionalna	Lokalna

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

4. NACIONALNA RAZINA SAMOIDENTIFIKACIJE ISPITANIKA U ISELJENIŠTVU

U prethodnim se poglavljima vidjela izrazita važnost nacionalnoga identiteta u sklopu samoidentifikacije, a što će se smjestiti u uži kontekst za ispitanike što su najveći dio života proveli u iseljeništvu. Tako je posljednje anketno pitanje od njih tražilo da se temeljitije izjasne o svom nacionalnome identitetu, odnosno smatraju li se Hrvat(ic)om, državljan(k)om države u koju su uselili i žive ili podjednako i Hrvat(ic)om i državljan(k)om države u koju su uselili i žive. U nastavku slijede rezultati po različitim generacijskim linijama.

Tab. 4. Nacionalni identitet ispitanika u iseljeništvu prve generacijske linije

Godina rođenja?	Pretežito mjesto stanovanja?	U kontekstu nacionalne razine identificirate li se primarno kao
1936.	Australija	Hrvat(ica)
1936.	Australija	Hrvat(ica)
1937.	Australija	podjednako
1938.	SAD	Hrvat(ica)
1939.	SAD	Hrvat(ica)
1940.	SAD	Hrvat(ica)
1941.	Australija	podjednako
1942.	SAD	Hrvat(ica)
1950.	SAD	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1952.	SAD	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1953.	Australija	podjednako
1955.	Nizozemska	podjednako

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Što se tiče prve generacijske linije (tab. 4), primjećuje se izostanak određenoga obrasca - najvjerojatniji bi uzrok bili različiti stupnjevi asimilacije u novu okolinu. Inače, radi se o jedinoj grupi gdje su se ispitanici izjašnjavali kao primarno Hrvati što ukazuje na činjenicu da je život izvan domovine utjecao na sljedeće generacije, smanjivši svijest o svojoj hrvatskoj etničkoj pripadnosti integrirajući se u društvo države u koju su njihovi roditelji uselili.

Tab. 5. Nacionalni identitet ispitanika u iseljeništvu druge generacijske linije

Godina rođenja?	Pretežito mjesto stanovanja?	U kontekstu nacionalne razine identificirate li se primarno kao
1956.	Australija	podjednako
1959.	Australija	podjednako
1962.	Australija	podjednako
1963.	Australija	podjednako
1964.	Australija	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1965.	SAD	podjednako
1966.	Australija	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1966.	SAD	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1968.	Australija	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1970.	SAD	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1971.	Australija	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1972.	SAD	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1972.	SAD	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1972.	SAD	podjednako
1974.	Australija	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1974.	SAD	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1974.	SAD	podjednako
1975.	SAD	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1976.	SAD	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1978.	Australija	podjednako
1978.	SAD	podjednako

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

U okviru druge generacijske linije (tab. 5) samoidentifikacija hrvatske nacionalne razine prostornoga identiteta vidno je oslabljena, tako iščezava izražavanje primarno Hrvat(ic)om, dok je izražavanje državljan(k)om države u kojoj žive puno zastupljenije u odnosu na prethodnu grupu što ukazuje na uspješnu asimilaciju u društvo. Ipak, značajan se udio ispitanika smatra kako Hrvat(ic)om tako i državljan(k)om države u kojoj žive što se može objasniti gajenjem hrvatske nacionalne izraženosti sa strane njihovih roditelja što je utjecalo na stvaranje svijesti o svom etničkom podrijetlu.

Treću generacijsku liniju (tab. 6) karakterizira gotovo potpuna dominacija izraženosti nacionalnoga identiteta države u kojoj žive spram hrvatskog time ilustrativno pokazujući kako asimilacijom kroz vrijeme dolazi do slabljenja samoidentifikacije s državom iz koje su iselili njihovi bake/djedovi, a nasuprot jačanja samoidentifikacije s državom u kojoj žive. Primjećuju se i ispitanici što se podjednako smatraju Hrvat(ic)om i državljan(k)om države u kojoj žive, time upućujući na relevantne dodire sa svojom hrvatskom etničkom pozadinom osvješćujući ih o nacionalnom podrijetlu svojih predaka.

Tab. 6. Nacionalni identitet ispitanika u iseljeništvu treće generacijske linije

Godina rođenja?	Pretežito mjesto stanovanja?	U kontekstu nacionalne razine identificirate li se primarno kao
1980.	Australija	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1980.	SAD	podjednako
1981.	Australija	podjednako
1982.	Australija	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1982.	SAD	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1982.	SAD	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1985.	Australija	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1985.	SAD	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1986.	SAD	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1987.	Australija	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1987.	Australija	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1988.	Australija	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1990.	Australija	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1990.	SAD	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1992.	Australija	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1992.	SAD	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1994.	Australija	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1995.	SAD	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite
1996.	SAD	državljan(ka) države u koju ste uselili i živite

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Nakon pregleda općih obilježja uzorka i pojedinih generacijskih linija kao i konteksta nacionalne razine samoidentifikacije prostornoga identiteta ispitanika u iseljeništvu slijedi diskusija s pregledom relevantnih dosadašnjih istraživanja, za razliku od općenitih uvodnih, kao i poveznice s rezultatima autorovog anketnoga istraživanja.

5. PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA S OSVRTOM NA REZULTATE VLASTITOG ISTRAŽIVANJA

Kako je svim ispitanicima zajedničko obilježje izrazita važnost nacionalnoga identiteta, u nastavku će se nastojati objasniti ovaj obrazac - naime, kako je ustanovila Ferić (1999) putem opsežnoga anketnog upitnika u Hrvatskoj je vrlo izražen nacionalni ponos te ga iskazuje izrazito dominantan broj ispitanika. Tako tvrdi dalje kako se na nacionalni ponos ne može gledati kao tradicionalan simbol što se javlja izrazito rijetko, već o čvrstome stavu spram države, odnosno nacije - na taj način ima veliku ulogu u samoidentifikaciji kako pokazuju rezultati istraživanja. Ferić (1999) ističe relevantnost naobrazbe i sličnoga dok je spol u ovom kontekstu bio bez

većega značaja - korelacija je to što je primijećena i u ovome istraživanju, stoga spol nije bio razmatran u prethodnim dijelovima rada.

Izrazita važnost nacionalnoga identiteta i među Hrvatima u iseljeništvu iako naoko iznenađujuća zapravo nije toliko nerealna; Ferić (1999) tako naglašava da stanovnici visoko razvijenih zemalja, poput SAD-a, unatoč snažnoj modernizaciji i globalizaciji i dalje iskazuju snažan nacionalan ponos. Također, dalje navodi kako su ljudi općenito gledano ponosni na svoju državu, izuzevši vrlo marginalnu manjinu. Tvrdi i kako se stupanj nacionalnoga ponosa može povezati s povijesnim okolnostima - viši je u zemljama što su se snažno borile za vlastitu nezavisnost te stoga stvorile snažnu nacionalnu svijest. Drugim riječima, uslijed čestih sukoba i nedaća tijekom gotovo cijele svoje povijesti u Hrvatskoj se razvio snažan nacionalni ponos koji je doprinijeo izrazitom nacionalnome identitetu, a koji se očituje i među Hrvatima u iseljeništvu, također u državama sa snažnim nacionalnim ponosom.

Ferić (1999) naposljetku govori kako materijalni status predstavlja slabiju kariku od emocionalne povezanosti s nacionalnim simbolima u kontekstu nacionalnoga identiteta te stoga problemi ekonomske prirode ne moraju nužno posljedično oslabjeti nacionalni ponos. Ističe i ulogu nacionalnoga ponosa u etabliranju socijalne harmonije gdje se uklopi u svakodnevna iskustva građana, sjedinjujući nacionalne simbole sa svakodnevicom.

Tab. 7. Odnos lokalnoga i supranacionalnoga identiteta za ispitanike rođene do 1938.

Godina rođenja?	Pretežito mjesto stanovanja?	3	4
1923.	Hrvatska	Lokalna	Supranacionalna
1926.	Hrvatska	Lokalna	Supranacionalna
1932.	Hrvatska	Lokalna	Supranacionalna
1932.	Hrvatska	Lokalna	Supranacionalna
1936.	Australija	Supranacionalna	Supranacionalna
1936.	Australija	Supranacionalna	Supranacionalna
1936.	Hrvatska	Lokalna	Supranacionalna
1937.	Australija	Supranacionalna	Lokalna
1938.	Hrvatska	Lokalna	Supranacionalna
1938.	SAD	Supranacionalna	Lokalna

Izvor: Anketno istraživanje, 2021

Cifrić i Nikodem (2006) ustanovili su jednim istraživanjem kako je osjećaj pripadnosti u hrvatskome društvu vrlo značajan - od pripadnosti vlastitoj obitelji pa sve pripadnosti hrvatskoj naciji; tu identitet biva okarakteriziran esencijalnim i tradicionalnim. Na osnovu dobne strukture prave distinkciju na dvije generacije - rođene do 1938. za koje je identitet esencijalne prirode te sve ostale za koje identitet spada u sferu političkoga, profesionalnoga i vrijednosnoga.

Ta se distinkcija može primjetiti i u ovome radu (tab. 7) gdje svi ispitanici što su rođeni do 1938. i najveći dio života proveli u Hrvatskoj smatraju lokalni identitet važnijim od supranacionalnoga, za razliku od svih ostalih ispitanika.

Banovac (2000) na temelju istraživanja prostorne identifikacije u Istri zaključuje kako za kasne modernizacije u okvirima tradicionalne identifikacije prostor ima vrlo bitnu ulogu u etabliranju kako kolektivnoga tako i individualnoga identiteta. Dalje navodi kako globalizacija ima ključnu ulogu u restrukturiranju prostorne komponente, izazvavši goleme promjene u samoidentifikaciji, tako dolazi do jačanja kozmopolitskoga, supranacionalnoga identiteta s jedne strane, no i jačanja lokalnoga i regionalnoga identiteta s druge strane; nacionalni identitet simultano slabi. Ukazuje kako dolazi do utjecaja dvaju suprotstavljenih skupina faktora - tradicionalnih i modernih vrijednosti, a Banovac (1997) govori kako su tradicionalni elementi i dalje iznimno bitni; tako je mjesto rođenja važan faktor u regionalnoj samoidentifikaciji, povezujući etničku i regionalnu komponentu. Valja skrenuti pozornost kako je ovo istraživanje provedeno u "pograničnoj regiji" (Banovac, 2000), za razliku od internacionalne prirode ovoga istraživanja te su među ostalim dobiveni oprečni rezultati - slabljenje, odnosno izrazita važnost nacionalnoga identiteta što ukazuje na ulogu obuhvata pri prikupljanju podataka.

Danilova i Plotnikov (2020) ukazuju na problematiku ispravne identifikacije i samoidentifikacije što je izuzetno relevantna u modernome društvu te na identifikacijske procese gledaju kao faktor svjetonazora i odabrane determinante u sklopu koje se realizira. Također navode kako su evaluacijski kriteriji, kao i sami identifikacijski modeli, prisutni u kulturi te se aktivno šire, kako spontano tako i radom raznih javnih institucija, poput obrazovnih. U obrazovnome sustavu vide velik potencijal u rješavanju problematike socijalne identifikacije, a vezano uz njegov utjecaj na svjetonazor članova društva. Tako se i u ovome istraživanju mogla primjetiti korelacija između obrazovnoga sustava i izraženosti prostornoga identiteta, odnosno samoidentifikacije ponajviše među najstarijim ispitanicima. Naposljetku Danilova i Plotnikov (2020) govore o aplikativnim mjerama rješavanja ove problematike - veća pažnja spram humanitarne sfere, rad na razvoju učeničkih vještina razumijevanja društvene realnosti, povećanje kompetitivnosti edukacijskih materijala naspram slobodno dostupnih informacija u medijskome okruženju što se odražava na članove društva općenito.

Franc i dr. (2009) istražuju povezanost domoljublja i izraženosti nacionalnoga identiteta te među ostalim utvrđuju da je za >75% ispitanika karakteristično izraženost domoljublja te da je za 90% ispitanika izražen nacionalni identitet, a u kontekstu privrženosti hrvatskoj naciji, a što upućuje na pozitivnu korelaciju što je utvrđena i u ovome istraživanju. No, skreću pozornost na ograničenosti kvantitativno-korelacijskih istraživanja kakvo je i ovo te da su u hrvatskome

podneblju potrebna kvalitativno-eksperimentalna istraživanja s konkretnijim definiranjem domoljublja što bi posljedično temeljitije označili kako sadržaj tako i širi kontekst hrvatskoga nacionalnoga identiteta.

Čačić-Kumpes i dr. (2014) u kontekstu hrvatskoga nacionalnoga identiteta govore kako je etničnost važna i stalno prisutna konstanta što je duboko ukorijenjena u svakodnevni život, time podcrtavajući njegovu bitnu ulogu u prostornoj samoidentifikaciji Hrvata što je potvrdilo i ovo istraživanje. Također, ukazuju na konzistentnost rezultata sa sličnim istraživanjima gdje se uspoređuju odgovori više generacijskih linija na uzorku prikladne veličine, time dopuštajući pretpostavke za moguće korelacije kao što se provodilo i u ovome radu. Inače, izraženost nacionalnoga identiteta objašnjavaju nacionalnom homogenizacijom pojačanom etnonacionalnom mobilizacijom tijekom ratnih godina što se očituje u pozitivnoj međugeneracijskoj korelaciji. Čačić-Kumpes i dr. (2014) ističu ulogu obitelji u ovome procesu etničke socijalizacije kroz vrijednosti i obilježja što se velikim dijelom stječu iz obiteljskoga okruženja, no skreću pozornost i na širi društveni kontekst - tu se pozivaju kako je etničko ujedno i društveno konstruirano (prema Weber, 1976), a što se moglo primjetiti i u ovome radu poput određene korelacije pretežitog mjesta stanovanja sa samoidentifikacijom nacionalnoga identiteta. Naposljetku, analogno Franc i dr. (2009) naglašavaju ograničenja kvalitativnoga istraživanja, prvenstveno određenu nekonzistentnost i previše pojednostavljene rezultate te bi stoga bilo potrebno provesti kompleksno kvalitativno istraživanje na reprezentativnome uzorku.

6. ZAKLJUČAK

U sklopu rada provela se usporedna analiza okolnosti što dovode do prostornih i generacijskih promjena u izraženosti prostornoga identiteta kod stanovništva na uzorku državljana Hrvatske u domovini i iseljeništvu u tri generacijske linije. Na samome početku istraživanja formulirane su četiri hipoteze što će se polemizirati u nastavku.

1) Nacionalna (hrvatska) razina samoidentifikacije, u skupini ispitanika u iseljeništvu, slabi od starijih prema mlađim generacijama; Ova je hipoteza djelomično potvrđena - s jedne strane se kroz generacijske linije opaža kontinuirano slabljenje hrvatskoga nacionalnoga identiteta dok s druge strane nacionalni identitet sam po sebi predstavlja najvažniju razinu samoidentifikacije prostornoga identiteta za sve ispitanike. Slična su istraživanja ukazala na snažnu izraženost nacionalnoga identiteta među Hrvatima što se može objasniti nacionalnim ponosom, domoljubljem i ratnim iskustvima, također i na snažan nacionalni identitet drugih zemalja, poput SAD-a, te se tako primjećuje konzistentnost rezultata.

2) Supranacionalni identitet također, u istoj skupini ispitanika, slabi od starijih prema mlađim generacijama; Ova je hipoteza odbačena jer rezultati pokazuju suprotno, odnosno mlađe generacijske linije izražavaju veću važnost supranacionalnoga identiteta što se može objasniti utjecajem globalizacijskih procesa.

3) Stariji ispitanici očituju veću izraženost nižih razina samoidentifikacije (lokalne, regionalne) od mlađih ispitanika; Ova je hipoteza potvrđena, posebice se opaža ako se uzmu u obzir ispitanici rođeni do 1938. u odnosu na sve ostale, radi se o diobi o kojoj je bilo govora u prethodnome dijelu rada, a za razliku od svih ostalih ispitanika pripadnici ove grupe što su najveći dio života proveli u Hrvatskoj smatraju lokalni identitet važnijim od supranacionalnog.

4) Ispitanici u iseljeništvu, točnije zemljama s izraženom multikulturalnošću (SAD, Australija), očituju veću izraženost supranacionalne razine samoidentifikacije od ispitanika koji žive u Republici Hrvatskoj. Ova je hipoteza potvrđena, a posebno je izražena u trećoj generacijskoj liniji, može se objasniti kao manifestacija različitosti prilično konzervativnoga hrvatskog društva spram multikulturalnih društava poput SAD-a i Australije.

Kao posljednju napomenu, trebalo bi istaknuti pitanje konkluzivnosti podataka uslijed ograničenosti istraživanoga uzorka kao i nepotpune kontrole provedbe anketiranja što obilježava i ranija, slična istraživanja. Stoga se javlja potreba za kompleksnim, kvalitativnim istraživanjem na reprezentativnom uzorku što bi dalo potpunije rezultate.

POPIS LITERATURE

Banovac, B., 1997: Modernizacijski procesi i oblici teritorijalne pripadnosti, *Društvena istraživanja* 6 (1), 23-48.

Banovac, B., 2000: Modernitet, prostor i konstrukcija identiteta, *Revija za sociologiju* 31 (3-4), 113-132.

Cifrić, I., Nikodem, K., 2006: Socijalni identitet u Hrvatskoj. Koncept i dimenzije socijalnog identiteta, *Socijalna ekologija* 15 (3), 173-202.

Cifrić, I., Nikodem, K., 2007: Relacijski identiteti. Socijalni identitet i relacijske dimenzije, *Društvena istraživanja* 16 (3), 331-358.

Čačić-Kumpes, J., Gregurović, M., Kumpes, J., 2014: Generacijske razlike u odnosu prema etničkoj različitosti: stavovi hrvatskih srednjoškolaca i njihovih roditelja, *Revija za sociologiju* 44 (3), 235-285, DOI: 10.5613/rzs.44.3.2.

Danilova, M. I., Plotnikov, N. V., 2020: The Role of Education in the Processes of Social Identification and Self-identification, U: Savchenko, I. (ur.): *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences EpSBS*, European Publisher, Nižnij Novgorod, 188-194, DOI: 10.15405/epsbs.2021.02.02.24.

Ferić, I., 2000: Neke sociodemografske i kontekstualne odrednice nacionalnog ponosa, *Društvena istraživanja* 48-49 (4-5), 545-565.

Franc, R., Ivičić, I., Šakić, V., 2009: Oblici domoljublja i izraženost hrvatskog nacionalnog identiteta, *Društvena istraživanja* 18 (3), 393-415.

Vukosav, B. & Fuerst-Bjeliš, B., 2015: Medijska percepcija prostornih identiteta: konstrukcija imaginativne karte dalmatinske unutrašnjosti, *Geoadria* 20 (1), 23-40, DOI:10.15291/geoadria.29.

POPIS IZVORA

Anketno istraživanje, kolovoz 2021

PRILOZI

POPIS GRAFIČKIH PRILOGA I TABLICA

Sl. 1. Udio ispitanika u postotcima prema različitim generacijskim linijama	4
Sl. 2. Udio ispitanika u postotcima prema spolu	5
Sl. 3. Udio ispitanika u postotcima prema razini postignutoga obrazovanja	5
Sl. 4. Udio ispitanika u postotcima prema pretežitom mjestu boravka	6
Sl. 5. Udio ispitanika u iseljeništvu prema nacionalnoj razini samoidentifikacije	6
Tab. 1. Opća obilježja prve generacijske linije ispitanika	7
Tab. 2. Opća obilježja druge generacijske linije	9
Tab. 3. Opća obilježja treće generacijske linije	10
Tab. 4. Nacionalni identitet ispitanika u iseljeništvu prve generacijske linije	11
Tab. 5. Nacionalni identitet ispitanika u iseljeništvu druge generacijske linije	12
Tab. 6. Nacionalni identitet ispitanika u iseljeništvu treće generacijske linije	13
Tab. 7. Odnos lokalnoga i supranacionalnoga identiteta za ispitanike rođene do 1938.	14

ONLINE ANKETNO ISTRAŽIVANJE, KOLOVOZ 2021.

1. Godina rođenja?
2. Spol? M/Ž
3. Najviša razina postignutoga obrazovanja? (ponuđene opcije: Bez osnovne škole, Osnovna škola, Srednja škola, Viša škola, Fakultet)
4. Pretežito mjesto stanovanja? (Država u kojoj ste proveli najveći dio života)
5. Brojevima od 1 (najvažniji identitet) do 4 (najmanje važan identitet) iskažite važnost u sklopu vlastitoga izražavanja četiriju razina prostornoga identiteta. (Razmatrane razine: lokalna, regionalna, nacionalna, supranacionalna)
6. U kontekstu nacionalne razine samoidentifikacije smatrate li se primarno
  - a) Hrvat(icom),
  - b) državljan(k)om države u koju ste uselili i živite
  - c) podjednako i kao Hrvat(ica) i kao državljan(ka) države u koju ste uselili i živite